

Suhtumine minevikupärandisse on kultuuriküsimus

Mare Torm

TLÜ Eesti pedagoogika arhiivmuuseumi teadur

Suure osa lasteaiaõpetajate teadmised eelkoolipedagoogika suundumustest, lasteaedade arengust ja kutseliste lasteaednike ettevalmistusest Eestis on tagasihoidlikud. Kuid ajaloolise kogemuse tundmine on üks professionaalsuse näitajaid ning aitab paremini mõista oleviku ja seada tulevikusihte.

Sageli on Läänest üle võetav „uus” meie lasteaiaepedagoogikas juba ammu tuntud. Lasteaiaõpetajad võiksid julgelt tutvuda Eesti 20. sajandi eelkoolipedagoogika pärandiga, et osata seda võrrelda tänapäeva seisukohtadega. Praegused lasteaiaid Eestis toetuvad oma tegevuses ka eelnevate põlvkondade vaimsele pagasile.

Saksa kasvatusaadlane ja pedagoog F. W. A. Fröbel (1782–1852) nimetas 28. juunil 1840 Blankenburgis enda poolt aasta varem loodud *mängu- ja tegevusasutise* 1–6-aastastele lastele J. Gutenbergi auks ümber lasteaiaks – sellest ajast on kasutusel mõisted *lasteaed* ja *lasteaednik*. Fröbel pidas lasteaeda kui kasvatusasutust – spetsiaalset haridusasutust eelkooliealistele lastele – kultuuriväärtuse poolest samaväärseks trükikunsti leiutamiselega. Tema arusaamad nii väikelapse kasvatuses kui ka vastava haridusasutuse toimimisest erinesid oluliselt varasemaist institutsioonidest (varjupaigad, väikelastehoiud, väikelastekoolid). Fröbel heitis kõrvale kooli eeskujude, sest ta pidas eelkooliealise lapse loomuliku kasvatusaluseks lapse arengut ning seda toetavaid tegevusi, eelkõige mängu.

Fröbeli pedagoogikal põhinev õpetus oli Eestis kasvatajate ettevalmistamise aluseks juba 1870. aastail saksakeelses *Kerro veikeste laste hoius* (Käru). Meie lasteaednike ettevalmistamine rahvuslikus vaimus – eesti keeles ja meeles – algas Tartu Eesti lasteaia seltsi (1905–1940) lasteaia 1910. aastal, kui sai valmis Jaama t 14 hoone. Seal said tulevased kasvatajad kursusel ettevalmistuse *Pestalozzi-Fröbeli metode järele töötades*.

Eri ajastuil on lasteaednike haridustasemele ning kutsele kehtestatud nõudeid, mis on tulenenud ühiskonnas väljakujunenud arusaamadest ning oludest

(õppekava maht ja sisu, õppeaja kestus jm). Lasteaiaõpetajate erialane väljaõpe Eestis on läbinud keerulise tee, kuid läbi aja on see olnud teooriapõhine. Eriti on kasvatajate ettevalmistuse käigus tähtsustatud harjutamist.

Eesti vabariigis oli kaalukas roll esimestel kutselistel lasteaednikel. Tartu lasteaednikkude seminari (1920–1927) vilistlastest kerkis esile liidreid nii Tallinnas, Pärnus kui ka Tartus. Vilistlaskogu liikmete asutatud ajakiri *Lasteaed* (ilmus 1930–1932) oli märk lasteaednike eneseteadvuse kasvust ning oma kutseala väärtustamisest. Kuna noores riigis vajas kiiret lahendamist eelkõige algharidusega seonduv, jäi lasteaedade asutamine tagaplaanile. Kutseliste lasteaednike ettevalmistus riigi tasandil katkes, lasteaedade vähesuse tõttu oli lõpetanuil raskusi erialase töö leidmisel. Ühiskonnas tervikuna, eriti omavalitsuste tasandil, tunti lasteaia kui haridusasutuse (kuulus haridusministeeriumi juhtimise alla riigi loomisest alates!) ülesandeid ning töö eripära vähe. Tallinnas ilmunud ajakirja avanumbri üks autoreid oli II lasteaia juhataja Marta Kiviväli, kelle arvates tuli lasteaednikel endil teha ühiskonnas rohkem selgitustööd, sest: „*Kasvatustööd neis asutistes raskendab asjaolu, et ülalpidajad omavalitsused ja seltsid kasutavad wiia asutise ülalpidamiskulud mii-nimumini, mille tõttu kannatab asutise kasvatustööd külg. Rõhutatakse võimalkult suure arvu laste wastuwõttu asutises, waatamata sellele, et niisugune koondamine ei ole kaugeltki soowitaw ei pedagoogilisest, ega terwishoidlikust seisukohast. /.../ Lasteaedade ülalpidajad rõhutawad võimalkult suurt laste arwu asutises, püüawad wäheste kaswatajatega läbi tulla, kuid nõuawad kõige selle juures eeskujulikku kaswatustööd ja suuri töö tulemusi.*” (Kiviväli, M. Mõnda meie päevamuredest. *Lasteaed I*, 1930, lk 4.)

1931. aasta kevadel tegi pärnakast vilistlaskogu liige Julie Palitser-Reiman jõulise üleskutse lasteaednike organiseerumiseks üle Eesti, olenemata nende kutsehariduse omandamise kohast. Tegelikult lasteaia töös pidas ta oluliseks selliste kasvatusmeetodite eden-

damist, mis olid vastavuses nii meie tegeliku elu ja olude kui ka hingelaadiga. „*Lasteaednikkudelt enam aktiivsust! See on meie nõue. Ei saa ometi lubada, et lasteaednike liikumine Eestis on vaid vaikne järelkaja välismaa samasisulisest hoogsast loomingust,*” kirjutas ta. (Palitser-Reiman, J. Lasteaednikud organiseeruge! *Lasteaed IV*, 1931, lk 1.)

Kuigi Eesti lasteaednike seltsi (1932–1940) tegutsemisaeg jäi lühikeseks, võib tõdeda selle sihikindlat ning eesmärgistatud tegevust, sest lasteaedade väärtus ja looming sõltus lasteaednike teadmisest ning ühistööst. Esimesi algatusi oligi lasteaednike täienduskoolitus Pärnus.

Nii olid 20. sajandi 20-ndad ja 30-ndad lasteaednike kutselise arengu ning koolieelse hariduse edendamise seisukohalt ülilulised. Seal sai alguse tee, mille järjepidevust nii ideede tasandil kui ka praktilises tegevuses suudeti aastakümnete jooksul väärikalt edasi kanda.

Paarikümne aasta tagused poliitika ning haridusjuhid alahindasid koolieelse ühiskondliku kasvatuses ning lasteaedade osatähtsust ühiskonnas. Nüüd maitseme nende lühinägelike otsuste vilju. Aastakümneid kestnud sihipärase tegevuse tulemusena ehitati Eestis üles tihe lasteaia võrk, kuid siis algas selle järkjärguline lagundamine.

Olulisimaks saavutuseks tuleb pidada koolieelse lasteaedseaduse vastu võtmist riigikogus 1993. aastal. See oli erakooliseaduse järel teine vastuvõetud õigusakt toonases haridusseadustikus, mille olulisust teadvustatakse suhteliselt vähe. See tuleks aga tähelepanelikult läbi lugeda ning seejärel küsida, kui kaua jagub lasteaiaõpetajail kannatust taluda, et selle seaduse paragrahve pidevalt muudetakse. Kellele on see kasulik?

Soome tuntud õpetaja Siiri Valli (1919–2005), kelle elutöö tähistab Soome lasteaialikumise ajaloos üht epohhi, rõhutas, et kutsealases tegevuses valitsegu tsunfivaim – ühtekuuluvustunne. Soome lasteaednike liit (LTOL) tähistas 2009. aastal Jyväskylä suure pidulikkusega oma tegevuse 90. aastapäeva. LTOL-i kuulub üle 12 000 liikme.